

DO WÓD!

Atlas architektury uzdrowisk powiatu nowosądeckiego w II RP

Infrastruktura
Niepodległości
Architektura polskich
powiatowych projektów
modernizacyjnych

Sfinansowano ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego
w ramach Programu Wieloletniego NIEPODLEGŁA na lata 2017-2022

niepodległa

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

Organizator:

**NI
iU** NARODOWY INSTYTUT
ARCHITEKTURY
I URBANISTYKI

Partner:

 Narodowy
Instytut
Dziedzictwa

Partnerzy lokalni:

 ARCHIWA
PAŃSTWOWE
ARCHIWUM NARODOWE W KRAKOWIE

 BIBLIOTEKA PUBLICZNA
w Krynicy-Zdroju

DO WÓD!

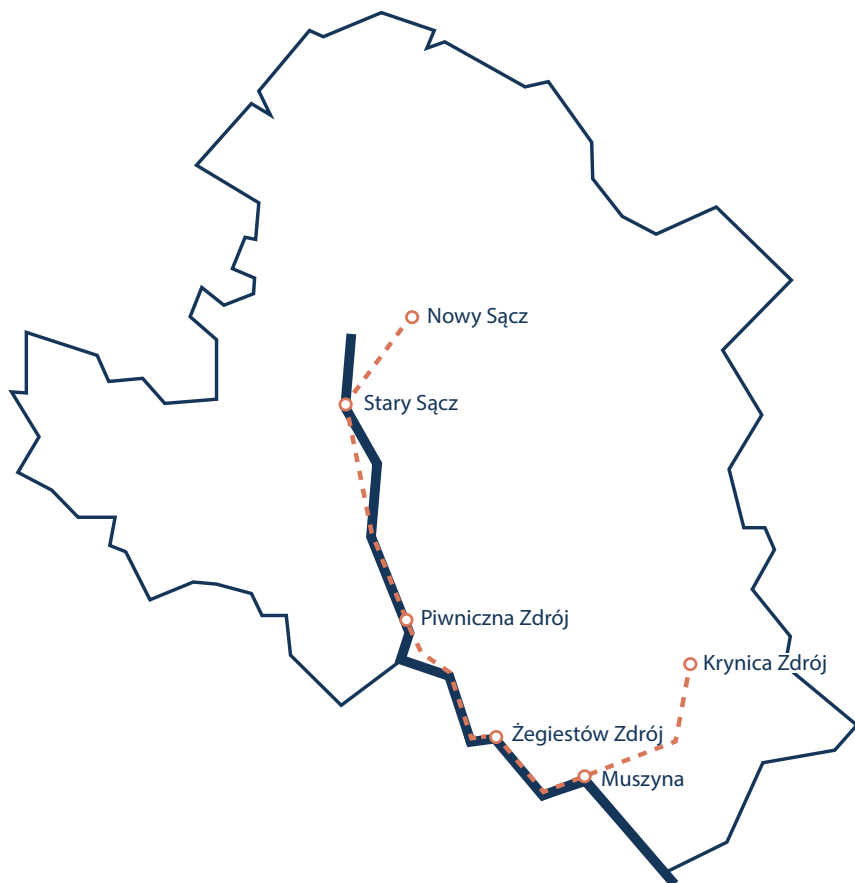
Atlas architektury uzdrowisk powiatu nowosądeckiego w II RP

„Do wód” Polacy jeździli od lat, a Beskid Sądecki z doliną Popradu już na początku XIX wieku stanowił atrakcyjny cel uzdrowskowy dla kuracjuszy. Lecznicze właściwości wód mineralnych, świeże powietrze oraz górski klimat były impulsem do oderwania się od zgiełku miasta na rzecz prozdrowotnego wypoczynku. XX-lecie międzywojenne było dla całego powiatu nowosądeckiego czasem rozkwitu, sławy i boomu architektonicznego – w latach 30. sama Krynica gościła prawie 40 tys. turystów rocznie, a Muszyna i Żegiestów stawały się rozpoznawalnymi na mapie Polski kurortami. Rozbudowa i intensywny rozwój Krynicy ilustrują historię przemian stylistycznych w polskiej architekturze, przejście od klasycyzujących, barokowych w formie sanatoriów z lat 20. do modernistycznych, oszczędnych w detalu pensjonatów. W modnym już wówczas regionie projektowały gwiazdy polskiej architektury: Adolf Szyszko-Bohusz, Bohdan Pniewski i Witold Minkiewicz. Nowoczesne, progresywne aspiracje nowosądeckich uzdrowisk urzeczywistniały się w modernistycznych bryłach, chromowanych balustradach i marmurowych okładzinach.

Jednak architektura uzdrowisk to nie tylko luksusowe pensjonaty i sanatoria, ale również infrastruktura sportowa, kulturalna i administracyjna. W XX-leciu międzywojennym w powiecie nowosądeckim powstawały obiekty użyteczności publicznej: poczta, Komunalna Kasa Oszczędności, szkoły i urzędy. Rozwijał się sport i turystyka – wzniesiono skocznie narciarskie, kolejkę linową i stadion hokejowy, wytyczane były trasy zjazdowe i spacerowe. Imponujące skalą i rozmachem inwestycje uzupełniały uzdrowskową ofertę nowosądeckich kurortów. Sprawiały, że stawały się bardziej atrakcyjne dla kuracjuszy, ale też wygodniejsze do życia dla ich mieszkańców.

Projekt *DO WÓD! Architektura uzdrowisk powiatu nowosądeckiego w II RP* to próba zebrania interesujących realizacji z dwudziestolecia międzywojennego w regionie oraz zrozumienia specyfiki architektury uzdrowskowej jako typologii. Zależało nam na zestawieniu oryginalnych form obiektów z ich współczesnymi wersjami, ponieważ bardzo często znacząco różnią się od siebie. Budynki zmieniały funkcję i właścicieli, były przebudowywane, rozbudowywane, dostosowywane do rozmaitych potrzeb. W atlasie pojawiają się przykłady z różnych miast, bo o ile Krynica stanowi rozpoznawalny ośrodek architektury uzdrowskowej, o tyle Żegiestów, Muszyna czy Piwniczna są równie ciekawe, a dużo mniej kojarzone z zabudową okresu dwudziestolecia międzywojennego. Motywem przewodnim są tytułowe wody, czyli źródła mineralne zlokalizowane na terenie powiatu nowosądeckiego. To ich prozdrowotne właściwości sprawiły, że małe górskie miasteczka stały się atrakcyjnym celem wypoczynkowym, a w efekcie przeobraziły się w jedne z najnowocześniejszych i najbardziej popularnych kurortów w II RP.

- 1 / Nowe Łazienki Mineralne
- 2 / Hala Targowa / Urząd Miasta
- 3 / Sanatorium „Lwigród”
- 4 / Pensjonat „Felicja”
- 5 / Willa „Dyrektorówka”
- 6 / Pensjonat „Patria”
- 7 / Poczta
- 8 / Kolejka linowa na Górę Parkową
- 9 / Komunalna Kasa Oszczędności
- 10 / Nowy Dom Zdrojowy

- 11 / Dom Związku Ociemnałych
Żołnierzy

- 12 / Dom Zdrojowy
- 13 / Pensjonat „Warszawianka”
- 14 / Pensjonat „Światowid”
- 15 / Pensjonat „Biały Orzeł”
- 16 / Hotel „Wiktor”

- 17 / Dom Wypoczynkowy
Związku Umysłowych Pracowników
Kolejowych

- 18 / Szkoła Męska

- 19 / Koedukacyjne Gimnazjum
Kupieckie
- 20 / Dom Strzelecki

Krynica-Zdrój, ul. Piłsudskiego 2
 Krynica-Zdrój, ul. Kraszewskiego 7
 Krynica-Zdrój, ul. Nitribitta 6
 Krynica-Zdrój, ul. Pułaskiego 29
 Krynica-Zdrój, al. Nowotarskiego 3
 Krynica-Zdrój, ul. Pułaskiego 35
 Krynica-Zdrój, ul. Zdrojowa 28
 Krynica-Zdrój, al. Nowotarskiego 1
 Krynica-Zdrój, ul. Zdrojowa 1
 Krynica-Zdrój, al. Nowotarskiego 7

 Muszyna, ul. Lipowa 4

 Żegiestów-Zdrój, Żegiestów-Zdrój 15
 Żegiestów-Zdrój, Żegiestów 8
 Żegiestów-Zdrój, Żegiestów-Zdrój 21
 Żegiestów-Zdrój, Żegiestów-Zdrój 19
 Żegiestów-Zdrój, Żegiestów 24

 Piwniczna-Zdrój, ul. Krakowska 10

 Stary Sącz, ul. Daszyńskiego 15

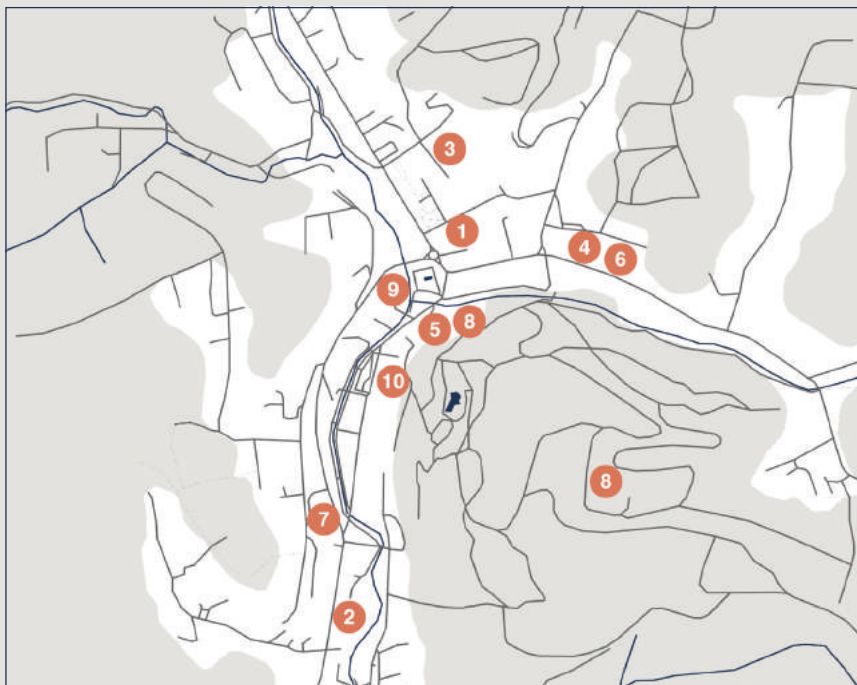
 Nowy Sącz, ul. Grodzka 34

 Nowy Sącz, al. Wolności 23

Krynica-Zdrój

Krynica-Zdrój – królowa polskich uzdrowisk! Kojarzona z luksusem, Janem Kiepurą i kubeczkami-pijałką. Znajduje się w dolinie Kryniczanki i Palenicy, w otoczeniu gór porośniętych lasami iglastymi. Zyskała sławę jako uzdrowisko dzięki źródłom szczaw wapniowo-żelazistych oraz borowinie. Krynickie wody mineralne były zalecane na choroby krwi, osłabienie, dolegliwości nerek, przewodu pokarmowego i problemy ginekologiczne.

W XX-leciu międzywojennym Krynica słynęła z wielu zakładów i urządzeń leczniczych oraz bogatej oferty noclegowej na każdą kieszeń. Dla kuracjuszy istotny był dojazd – już w 1911 roku doprowadzona została linia kolejowa, kursowały autobusy, w latach 30. planowano budowę lotniska. Życie kulturalne wprost kwitło – sezonowe teatry, dancingi, bale, festyny oraz koncerty orkiestry zdrojowej były nieodłącznym elementem pobytu w uzdrowisku. Miasto upodobała sobie śmietanka towarzysza z całej Polski, w sezonie wręcz wypadało się tam pokazać. W krynickich pensjonatach odbywały się zjazdy przedstawicieli świata literackiego, artystycznego i dziennikarskiego. Kuracjusze spędzali czas spacerując po parkach i na wycieczkach okolicznymi szlakami turystycznymi. Były to również wspaniałe tereny do uprawiania sportów letnich i zimowych, m.in. lekkoatletyki, tenisa, narciarstwa, saneczkarstwa i hokeja.

ul. Piłsudskiego 2

proj. Władysław Klimczak
1924–1926

Nowe Łazienki Mineralne

Nowe Łazienki Mineralne to monumentalny gmach zaprojektowany przez pochodzącego z Krynicy architekta Władysława Klimczaka. Powstał w latach 1924–1926 jako odpowiedź na zwiększającą się liczbę kuracjuszy, której Stare Łazienki Mineralne nie były już w stanie obsłużyć. Za czasów świetności uznawany był za jeden z najnowocześniejszych i największych obiektów sanatoryjnych w Europie.

Nowe Łazienki Mineralne to dwukondygnacyjny obiekt z dwuspadowym dachem, który swoją formą i klasycyzującym detalem przypomina barokowy pałac. Budynek oparty jest na planie czworoboku z dwoma wewnętrznymi dziedzińcami. Linia frontowej elewacji utrzymuje kolumnadą wydzielającą plac wejściowy. Wnętra budynku są również dekoracyjne i monumentalne co elewacje zewnętrzne. Nawiązują do popularnego wówczas stylu Art Deco – na klatce schodowej zachowały się ludowe w charakterze freski krakowskiego artysty Jana Bukowskiego. To jeden z ostatnich w Krynicy przykładów historyzujących realizacji, w kolejnych latach bardziej widoczna będzie estetyka nowoczesna, nawiązująca do popularnego już w Europie modernizmu. Obecnie obiekt jest wyremontowany i wciąż pełni funkcje sanatoryjne.

ul. Kraszewskiego 7
lata 20. XX wieku

Hala Targowa / Urząd Miasta

Obiekt przy ul. Kraszewskiego 7 powstał w połowie lat 20. XX wieku jako miejska Hala Targowa. W 1927 roku piętro budynku zostało zaadaptowane przez Urząd Miejski na tymczasową siedzibę. Docelową lokalizacją władz miasta miał być ratusz w centrum uzdrowiska, który nigdy nie został wybudowany.

Budynek Hali Targowej ma cztery kondygnacje i czterospadowy dach. Główne wejście - z poziomu ul. Kraszewskiego - znajduje się na pierwszym piętrze, parter jest dostępny z tylnej i bocznej elewacji po zejściu schodami. Front obiektu jest symetryczny, monumentalny i silnie klasycyzujący. Charakterystycznym elementem są cztery masywne kolumny z jońskimi kapitelami zwieńczone rzeźbami autorstwa Pawła Turnusa. Rzeźby inspirowane są postaciami mitologicznymi symbolizującymi handel, rzemiosło, rolnictwo oraz leczenie. Nad drugim piętrzem znajduje się zadaszenie wprowadzające poziomą artykulację. Wewnątrz, oprócz Urzędu Miasta, mieściła się Kasa Oszczędności (przed wybudowaniem dedykowanej jej siedziby w 1938 roku) oraz liczne sklepy, w których można było dostać niemal wszystko - od wędlin po meble. Przed frontową elewacją, na osi kolumn, zasadzono palmy, które podkreślały luksusowy klimat kurortu. Obecnie budynek pełni funkcję siedziby Urzędu Miasta.

ul. Nitribitta 6
proj. Eugeniusz
Czerwiński
1928

Sanatorium „Lwigród”

„Lwigród” to obiekt wybudowany w 1928 roku z inicjatywy Zakładu Pensyjnego dla Urzędników Prywatnych we Lwowie. Na projekt sanatorium ogłoszono konkurs, w którym przyznano aż 3 równorzędne pierwsze miejsca, ale ostatecznie realizację zlecono Eugeniuszowi Czerwińskiemu. Nazwa odnosi się do miasta Lwowa - siedziby Zakładu Pensyjnego oraz miejsca pochodzenia autora projektu, a forma budynku na rzucie litery „L” tylko ten związek podkreśla.

Sanatorium „Lwigród” to majestatyczny obiekt o historyzującym detalu przypominający zamek lub pałac. Jest to budynek pięciokondygnacyjny z dwuspadowym dachem zlokalizowany w północnej części uzdrowiska. Parter stanowi cokół obłożony rustykalnym kamieniem, na którym posadowione są kolejne piętra z rytmicznym układem okien i balkonów. Do stworzenia dekoracji malarskich wewnątrz zaproszono lwowskich artystów: Kazimierza Sichulskiego oraz Feliksa Wygrzywalskiego. „Lwigród” charakteryzuje typowy dla epoki dualizm - klasycyzująca stylistyka przeznika się z nowoczesnymi rozwiązaniami funkcjonalnymi i technologicznymi, m.in. żelbetowymi balkonami czy obszernymi przeszkleniami. „Lwigród” przeszedł w 2006 roku gruntowną renowację i wciąż przyjmuje gości na pobyty sanatoryjne.

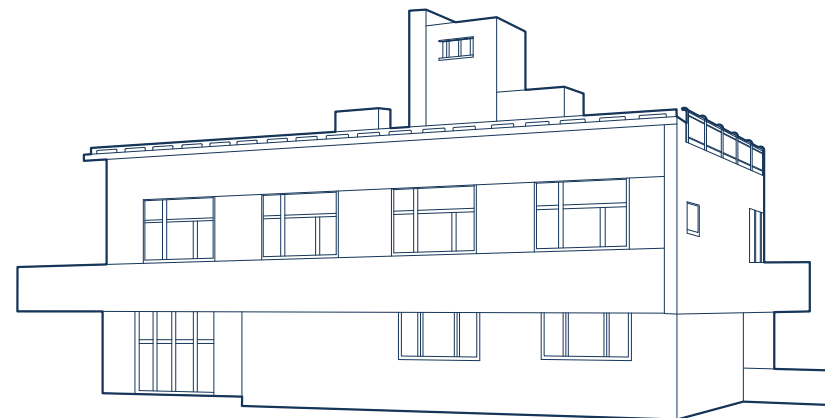

ul. Pułaskiego 29
proj. Adolf
Szyszko-Bohusz
1928

Pensjonat „Felicja”

Budynek projektu Adolfa Szyszko-Bohusza dla Dawida i Róży Voglów. Powstał w 1928 roku jako rozbudowa istniejącej willi, która została włączona w rzuty nowego, dużo większego obiektu. W 1930 roku pensjonat wykupiła Fundacja Oficerskich Domów Wypoczynkowych i wówczas zmienił on nazwę na Oficerski Dom Wypoczynkowy im. gen. Daniela Konarzewskiego. Po II Wojnie Światowej pełnił funkcję Sanatorium Wojskowego.

„Felicja” to pięciopiętrowy gmach kryty dwuspadowym dachem zlokalizowany przy ul. Pułaskiego. Mimo dość tradycyjnej formy posiada czytelne odwołania do modernizmu, m.in. minimalistyczne balustrady czy horyzontalne podziały na elewacji wykreowane za pomocą wydłużonych balkonów i namalowanych pasów międzykondygnacyjnych. Charakterystycznym elementem budynku jest asymetrycznie zlokalizowany podcień w parterze oraz przeszklona „wieża” w lewym narożniku frontowej elewacji. „Felicja” mieściła ponad 100 pokoi hotelowych, ale również sklepy, bibliotekę, pokoje klubowe i dwie duże jadalnie. Obecnie znacząco różni się od oryginału: pojawiły się m.in. dwuspadowe dachy na lukarnach oraz drewniane, góralskie detale. Zmieniła też nazwę na Apartamentowiec CECHINI Centrum. Wciąż gości krynickich kuracjuszy.

al. Nowotarskiego 3
proj. Romuald Gutt
1933

Willa „Dyrektorówka”

Modernistyczna willa usytuowana w samym centrum Krynicy, nazywana żartobliwie „zameczkiem”, powstała jako rezydencja prezydenta Ignacego Mościckiego. Wzniesiona w 1933 roku według projektu Romualda Gutta była jednym z pierwszych symptomów docierającej do uzdrowiska awangardy. Jej kubiczna, minimalistyczna bryła wyróżniała się na tle klasycyzujących lub drewnianych góralskich obiektów uzdrowiska. Była to druga po Zamku Prezydenta RP w Wiśle oficjalna siedziba polskiego polityka, w której zastosowano nowoczesną stylistykę podkreślając tym samym modernizacyjne aspiracje państwa.

„Dyrektorówka” to obiekt dwukondygnacyjny zwieńczony tarasem na dachu. Posiada wydłużone proporcje podkreślone wyraźnym podziałem na pierwsze, minimalistyczne w wyrazie, piętro i nieco cofnięty parter pokryty rustykalnym kamieniem. Geometrię elewacji tworzy rytmiczny układ obszernych okien, łączące je graficzne linie oraz przełamujący symetrię balkon. Całość jest otoczona zielenią – z okien roztacza się piękny widok na las Góry Parkowej. Wnętrza to połączenie modernizmu i stylistyki awangardy z luksusowymi materiałami wykończeniowymi. Obecnie trudno dopatrzeć się w „Dyrektorówce” modernistycznej willi. Została przebudowana i rozbudowana, pełni funkcję hotelu „Prezydent”.

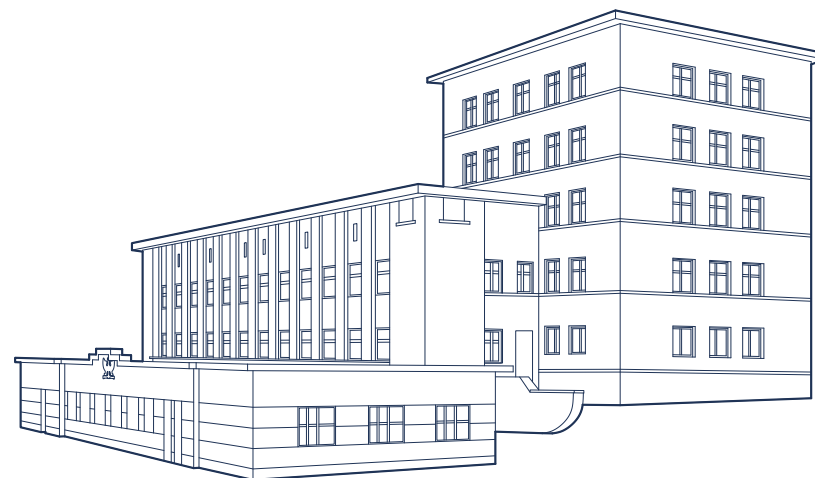
ul. Pułaskiego 35

proj. Bohdan Pniewski
1932–1934

Pensjonat „Patria”

Prywatna inwestycja Jana Kiepur – sławnego aktora i śpiewaka operowego. Powstała w latach 1932-1934 na podstawie projektu warszawskiego architekta Bohdana Pniewskiego.

Budynek pensjonatu to podłużna czterokondygnacyjna bryła na planie prostokąta. Wejście zlokalizowano w wyższym o jedną kondygnację ryzalicie we wschodnim narożniku, który stanowi również pion komunikacyjny. Na pierwszej kondygnacji znajduje się obszerna jadalnia z zapleczem technicznym oraz wejściem na antresolę, gdzie mieszczą się biura i pokój do brydża. Pozostałe trzy piętra to pokoje hotelowe w układzie korytarzowym zwieńczone tarasem na dachu. „Patria” posiada proste i czytelne rozmieszczenie funkcji, które odzwierciedla zrytmizowana elewacja. Na parterze znajdują się ogromne przeszklenia jadalni, które osiowo przechodzą w portfenetry poszczególnych pokoi, a kamienne pilastry zastępują stalowe słupy. Wzdłuż każdego piętra ciągną się balkony wprowadzające poziomą artykulację. Wnętrza „Patrii” były synonimem luksusu i prestiżu dwudziestolecia międzywojennego, co podkreślają zastosowane okładziny alabastrowe i marmurowe oraz chromowana stal. Pensjonat Kiepur w 2013 roku został wpisany do rejestru zabytków. Obecnie pełni funkcje sanatoryjne.

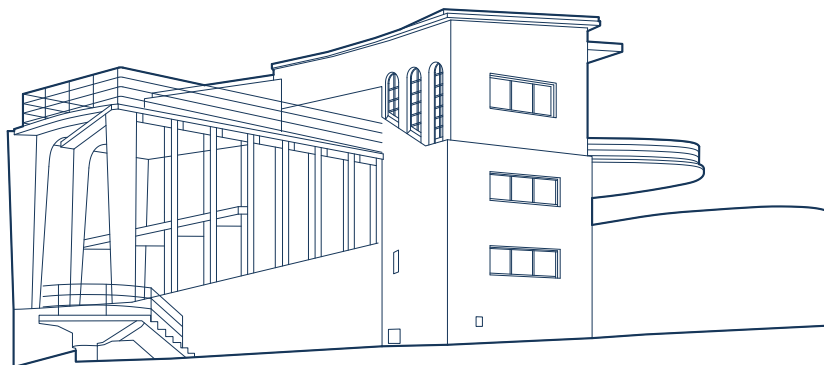
al. Zdrojowa 28

proj. Fryderyk Tadanier
1936

Poczta

Gmach Poczty Polskiej w Krynicy to zrealizowany w 1936 roku projekt Fryderyka Tadaniera. Architekt współpracował z Ministerstwem Poczty i Telegrafu również przy budowie obiektów pocztowych w Rabce-Zdroju, Będzinie i Krakowie. Realizacja nowego budynku Poczty o tak dużej skali świadczy o rosnącej liczbie kuracjuszy, a zarazem wzroście zapotrzebowania Krynicy na obiekty nie tylko uzdrowiskowe, ale również infrastrukturalne i publiczne.

Siedziba Poczty to budynek monumentalny o bardziej klasycyzującej niż nowoczesnej stylistyce. Składa się z trzech przenikających się brył ustawionych na zboczu na południe od głównego deptaka. Bryły ułożone są tarasowo; w dwóch niższych, horyzontalnych, znajduje się właściwy urząd, natomiast trzecia, wertykalna to mieszkania dla pracowników. Na elewacji pojawia się prosty, geometryczny detal o artykulacji poziomej (gzymy) i pionowej (lizeny). Najniżej położona bryła pełni funkcję cokołu i głównego wejścia, nad którym znajduje się płaskorzeźbione godło w stylu Art Deco oraz ślady po nieistniejącym już napisie „poczta-telegraf-telefon”. Obiekt wciąż pełni funkcję pocztową, niestety podczas ostatniego remontu nadano mu barwy biało-różowe i wprowadzono nowe, niezgodne z oryginalnym projektem, podziały na elewacji.

● ul. Nowotarskiego 1
1937

górna stacja
proj. Stefan Osiecki,
Jerzy Skolimowski,
Eugeniusz Szparkowski

dolna stacja
proj. Edward Natolski

Kolejka linowa na Górę Parkową

Dwudziestolecie międzywojenne to okres rozwoju turystyki i sportów zimowych. W Krynicy, równoległe z zapleczem uzdrowiskowym, powstaje infrastruktura do uprawiania takich dyscyplin, jak narciarstwo, skoki narciarskie, hokej na lodzie oraz saneczkarstwo. Miejscem tych aktywności była mieszcząca się w samym centrum miasta Góra Parkowa. Aby udostępnić ją szerszej grupie kuracjuszy, w 1937 roku Liga Popierania Turystyki podejmuje decyzję o budowie kolejki na szczyt. Kolej linowo-terenowa składała się z wagoników o kształcie dostosowanym do spadku terenu, które poruszały się po torze o długości 650m. Budynki początkowej i końcowej stacji to ciekawe przykłady architektury modernistycznej dostosowanej do miejscowego klimatu i regionalnego budownictwa.

Trasa kolejki rozpoczyna się u wylotu głównego deptaka budynkiem dolnej stacji zaprojektowanym przez Edwarda Natolskiego. Jest to prosta bryła z minimalistyczną kolumnadą stojącą na kamiennym cokole. Po pokonaniu schodów wchodzi się do wnętrza, gdzie oprócz pomieszczeń niezbędnych do prowadzenia ruchu wagoników, znajdowała się szatnia, saneczkarnia oraz warsztat naprawczy dla sanek i nart. Górna stacja to obiekt autorstwa Stefana Osieckiego, Jerzego Skolimowskiego i Eugeniusza Szparkowskiego. Charakterystycznym elementem jest półokrągła drewniana pergola z kawiarnią na świeżym powietrzu dobudowana do bryły obsługującej wagoniki. We wnętrzu, oprócz pomieszczeń technicznych, zaplanowano również restaurację z zapleczem, mieszkanie dozorczy oraz poczekalnię. Z tarasu położonego bezpośrednio nad wjazdem kolejki na stację roztacza się piękny widok na Krynice. Na południowym stoku Góry Parkowej planowano również zlokalizować basen oraz ogródek jordanowski. Obecnie kolej linowo-terenowa oraz obie stacje są zamknięte z powodu przebudowy.

ul. Zdrojowa 1

proj. Fryderyk Tadanier
1938

Komunalna Kasa Oszczędności

Komunalna Kasa Oszczędności w Krynicy to filia KKO Powiatu Krakowskiego. Dedykowany jej budynek powstał w 1938 roku na podstawie projektu Fryderyka Tadaniera. Nie jest to pierwszy obiekt Tadaniera wykonany dla tej spółki (w Krakowie zaprojektował m.in. siedzibę KKO przy Pijarskiej), ani też nie pierwszy zlokalizowany w Krynicy – w 1936 roku zrealizowano gmach Poczty Polskiej jego projektu (patrz pkt 7). Budynek KKO zlokalizowany przy ul. Zdrojowej powstał we współpracy z Kazimierzem Kulczyńskim.

Komunalna Kasa Oszczędności to trzykondygnacyjny obiekt usytuowany nad brzegiem Kryniczanki w samym centrum miasta. Znajduje się poniżej poziomu ulicy, która przechodzi w most nad potokiem, dlatego by się do niego dostać trzeba zejść po schodach. Jest to silnie rozczłonkowana, nowoczesna bryła z asymetrycznie ułożoną „wieżą”. Ciekawym elementem elewacji były nieistniejące już dekoracje i liternictwo. Na szczycie znajdował się ażurowy napis „KKO”, który łączył się z dachem potrójnym łukiem liter z hasłem: „DOBROBYT, OSZCZĘDNOŚĆ, PRACA”. Wnętrza, a szczególnie pomieszczenia przeznaczone na transakcje finansowe posiadały kosztowne wykończenie z marmuru i drewna z chromowanymi detalami. Obecnie obiekt przechodzi remont, ale wciąż pełni funkcje bankowe.

al. Nowotarskiego 7

proj. Witold Minkiewicz
1937–1939

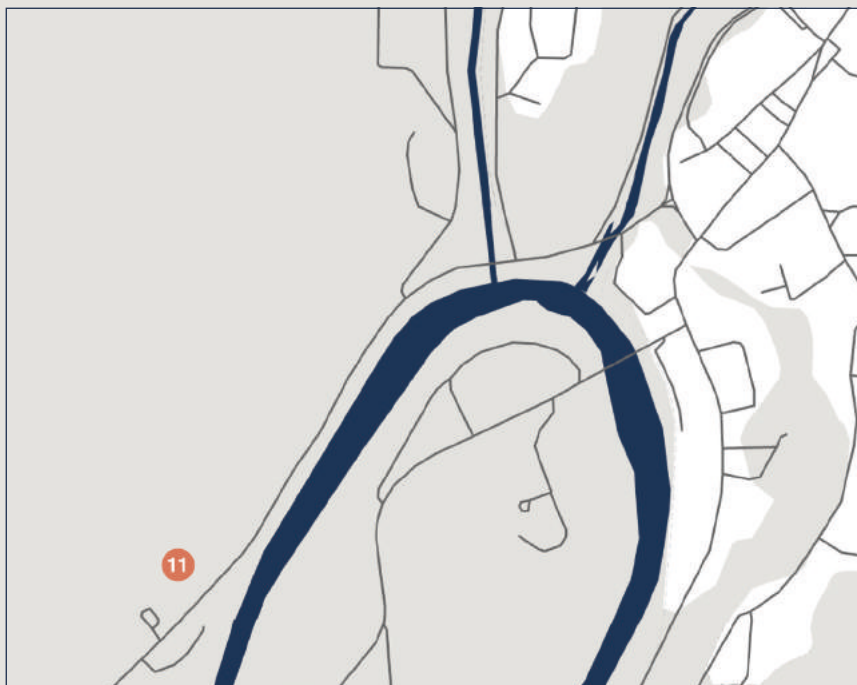
Nowy Dom Zdrojowy

Jeden z najokazalszych obiektów sanatoryjnych zrealizowanych w Krynicy w dwudziestoleciu międzywojennym, a zarazem największy budynek w karierze jego projektanta, prof. Witolda Minkiewicza, rektora Politechniki Lwowskiej. Został wzniesiony w latach 1937–1939 w samym centrum Krynicy, przy głównym deptaku, naprzeciwko Starego Domu Zdrojowego. Jego monumentalna bryła pozbawiona jest historycznych odniesień, za to czytelnie nawiązuje do modernizmu. Prosty w formie obiekt składa się z pięciokondygnacyjnego korpusu i wysuniętych względem niego dwóch czterokondygnacyjnych skrzydeł bocznych. Linie frontowej elewacji utrzymują zredukowane w detalu filary, a w podcieniach znajdują się lokale usługowe. Na tyłach korpusu usytuowano geometryczną arkadę wychodzącą na amfiteatralny dziedziniec otoczony zielenią. Horyzontalny charakter bryły podkreślają balkony ciągnące się przez całą długość elewacji. We wnętrzach zastosowano kamienne okładziny i chromowane balustrady, które tworzą atmosferę elegancji i luksusu. Nowy Dom Zdrojowy to przykład architektury w stylu okrętowym, gdzie zarówno forma („pokłady” na dachach skrzydeł bocznych), jak i opływowe kształty oraz techniczne detale nawiązują do estetyki statków dalekomorskich. Obiekt zachował swoją pierwotną formę, jest po renowacji i wciąż pełni funkcje sanatoryjne.

Muszyna

Muszyna to miejscowość położona między Krynica a Żegiestowem, obecnie najbardziej kojarzona z wodą mineralną „Muszynianka”. Otoczona Popradem i niewielką rzeczką Muszynką, od strony południowo-zachodniej graniczy ze Słowacją (w XX-leciu międzywojennym - Czechosłowacją). Stynęła z naturalnych źródeł szczawowo-alkaliczno-magnezowo-wapniowo-żelazowych stosowanych na choroby serca, żołądka, ginekologiczne i nerwowe. Reklamowała się jako idealne miejsce wypoczynkowe dla osób wyczerpanych pracą i rekonwalescentów. W 1930 uzyskała oficjalny status uzdrowiska.

Bliska odległość od Krynicy i Żegiestowa ułatwiała przyjazd do Muszyny – na tej trasie kursowała kolej oraz autobusy. Głównymi atrakcjami miasta były kąpiele w Popradzie i wypoczynek na przygotowanych dla turystów plażach. W sezonie dwa razy dziennie odbywały się koncerty muzyki zdrojowej oraz dancingi w Domu Zdrojowym i pensjonatach „Tęcza” i „Hanka”. Kuracjusze mogli korzystać z czytelnicy im. Tadeusza Kościuszki oraz kortów tenisowych. Z Muszyny można było wyruszyć w jedną z licznych tras spacerowych do źródeł mineralnych i na pobliskie wzniesienia, m.in. Górę Mikową porośniętą jedynym w Małopolsce naturalnym lasem lipowym. Oferta noclegowa składała się z kilkudziesięciu willi i kilkunastu pensjonatów w przystępnych cenach.

ul. Lipowa 4
proj. Edgar Norwerth
1936

Dom Związku Ociemniałych Żołnierzy

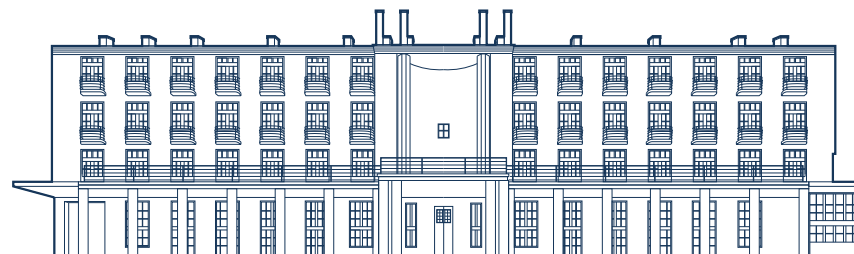
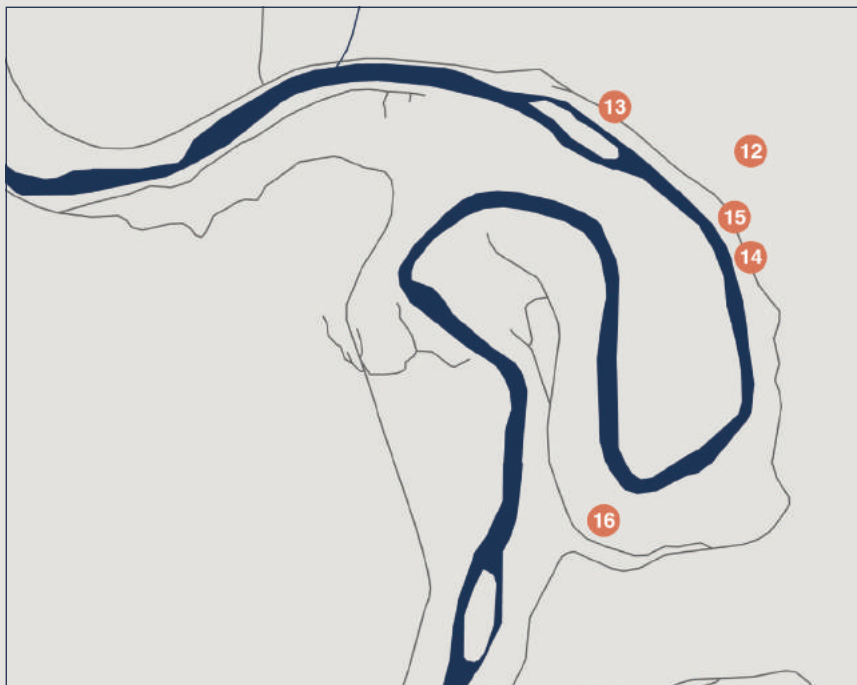
Dom Związku Ociemniałych Żołnierzy Rzeczypospolitej Polskiej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego został wzniesiony z inicjatywy i funduszy Związku, według projektu warszawskiego architekta – Edgara Norwertha. Uroczyste otwarcie Domu miało miejsce 27 września 1936 roku i towarzyszyło mu poświęcenie z udziałem ministra pracy i opieki społecznej oraz lokalnych władz.

Budynek został zlokalizowany w otoczeniu zieleni, z daleka od centrum miasta. Jego trzykondygnacyjna bryła z charakterystycznymi zaokrągleniami jest architektonicznie jednym z najnowocześniejszych obiektów powstałych w tym czasie w Muszynie. Minimalistyczna forma, zredukowany detal, rytmiczny układ obszernych okien czytelnie nawiązują do modernizmu. Podłużne proporcje podkreśla kamienny cokół oraz zadaszenie wejścia, którego pozioma linia przechodzi w subtelny detal na elewacji. Dom Związku Ociemniałych Żołnierzy oferował 19 pokoi i został wraz z całym otoczeniem przystosowany do potrzeb niewidomych. W okolicy Domu zainstalowano poręczę ułatwiające poruszanie się po okolicy oraz uruchomiono prom przepływający pensjonariuszy na drugi brzeg Popradu do łazienek mineralnych. Obecnie jest siedzibą Ośrodka Leczniczno-Rehabilitacyjnego Polskiego Związku Niewidomych „Nestor”.

Żegiestów-Zdrój

Żegiestów-Zdrój to miejscowość położona w pętli Popradu, otoczona od północy i zachodu pasmami górskimi. Graniczy ze Słowacją (w XX-leciu międzywojennym z Czechosłowacją). Nazywana *perłą doliny Popradu* ze względu na wyjątkową lokalizację, ukształtowanie terenu, lasy iglaste oraz źródła lecznicze. Wody mineralne Żegiestowa nadawały się do leczenia chorób serca, nerwowych, ginekologicznych oraz przewodu pokarmowego. W ofercie były również kąpiele borowinowe, przyrodolecznictwo, elektroterapia oraz przepłukiwania. W 1924 roku Żegiestów-Zdrój uzyskał oficjalny status uzdrowiska.

Noclegi zapewniał Dom Zdrojowy, kilkadziesiąt pensjonatów oraz domki letniskowe. Przystępne ceny oraz kameralna atmosfera sprawiały, że Żegiestów był bardziej egalitarny niż znajdująca się nieopodal luksusowa Krynica. Odbywały się w nim koncerty deptakowe, przedstawienia teatralne, dancingi. Kuracjusze mogli korzystać z bogatej oferty Klubu Towarzyskiego oraz czytelni albo grać w brydża. Pływano w łódkach i na kajakach, a w zimie korzystano ze ślizgawki i toru saneczkowego. Najważniejszymi imprezami sezonu było „Święto Wiosny” oraz „Wianki na Popradzie” 21 czerwca. Żegiestów był również popularnym celem dla narciarzy - na leżącej nieopodal Pustej Wielkiej (1061 m) organizowano co roku kursy narciarskie.

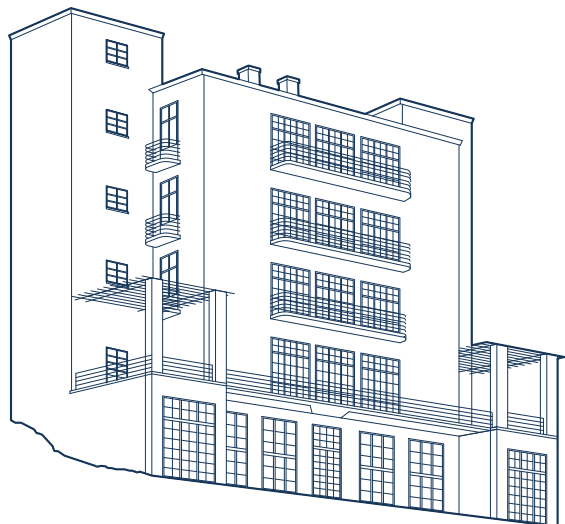

Żegiestów-Zdrój 15

proj. Adolf
Szyszko-Bohusz
1929

Dom Zdrojowy

Projekt Domu Zdrojowego w Żegiestowie to zwycięska praca Adolfa Szyszko-Bohusza wyłoniona w konkursie architektonicznym, zorganizowanym w 1925–26 roku przez zarząd „Spółki Żegiestów Zdrój”. Stosunkowo wąska działka, zlokalizowana prostopadle do Popradu i wbijająca się w strome zbocze, miała pomieścić duży reprezentacyjny obiekt łączący funkcję hotelu, restauracji i domu zdrojowego, co okazało się trudnym zadaniem architektonicznym. Szyszko-Bohusz zamiast wpisywać budynek w teren, stawia go w poprzek doliny, wyznaczając duży plac wejściowy i tylny dziedziniec płynnie wtapiający się w naturalne otoczenie. Dom Zdrojowy to prosty, podłużny czterokondygnacyjny obiekt stanowiący mocny akcent w górskim krajobrazie. Charakteryzuje się wyraźnym podziałem na cofnięty, obłożony kamieniem parter i lekką bryłą pozostałych kondygnacji. Elewacja frontowa posiada silną artykulację pionową, którą wyznaczają osie portfenetrów oraz zagłębiona półkoliście nisza. Obiekt wypełnia całą szerokość doliny, stanowiąc swego rodzaju „tameę”. Jako centralny punkt uzdrowiska pełnił również funkcję rozrywkową – na parterze, w sali balowej, odbywały się koncerty, przedstawienia i dancingi. Obiekt przetrwał do czasów współczesnych, a w 2013 roku został wpisany do rejestru zabytków i obecnie przechodzi gruntowną renowację.

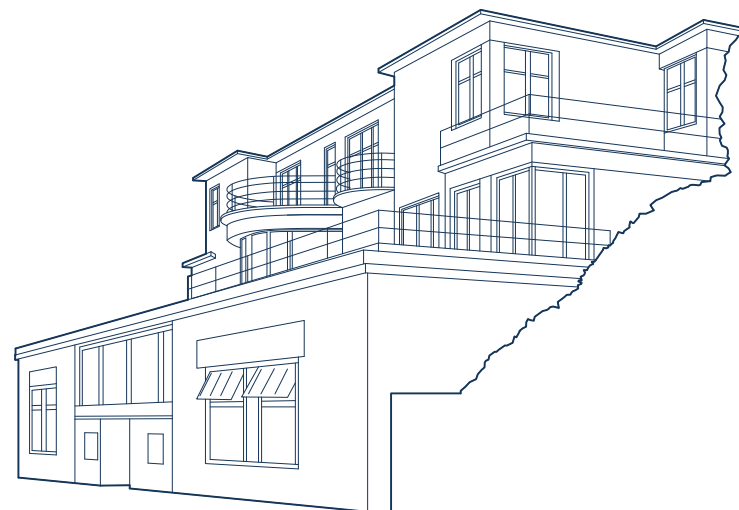

● Żegiestów 8
proj. Adolf
Szyszko-Bohusz
1929–1930

Pensjonat „Warszawianka”

Modernistyczny obiekt zaprojektowany przez Adolfa Szyszko-Bohusza, zlokalizowany na stromym stoku przy przystanku kolejowym „Żegiestów-Zdrój”. Budowany był w latach 1929-1930, równoległe z Domem Zdrojowym również projektu Szyszko-Bohusza, któremu dorównywał standardem i prestiżem.

„Warszawianka”, nazywana wcześniej Pensjonatem dr Urbana, to pięciokondygnacyjny obiekt, składający się z cokołu wbijającego się w zbocze oraz 4 pięter zwieńczonych tarasem na dachu. Budynek jest symetryczny: część środkowa, w której znajdują się pokoje jest wysunięta względem flankujących ją pionów komunikacyjno-sanitarnych. Na parterze mieściły się sklepy, hall i jadalnia z własnymi werandami, a na pierwszym piętrze salon i pokoje klubowe z wyjściem na taras. Taras zdobiły zachowane do dziś charakterystyczne ażurowe pergole. Na elewacji frontowej Szyszko-Bohusz zastosował obszerne portfenetry, które w połączeniu z zaokrąglonymi płytami balkonów tworzą złudzenie jednego czterokondygnacyjnego przeszklenia. Po 1989 roku rodzina Adolfa Urbana odzyskała „Warszawiankę”, ale po kilku latach sprzedała ją braciom Cechini. Budynek został wyremontowany i wciąż pełni funkcje hotelowe. Od 1992 roku pensjonat „Warszawianka” znajduje się w wojewódzkim rejestrze zabytków.

● Żegiestów-Zdrój 21
proj. Adolf
Szyszko-Bohusz
1929–1930

Pensjonat „Światowid”

Trzecią realizacją Adolfa Szyszko-Bohusza w Żegiestowie, po Domu Zdrojowym i „Warszawiance”, jest pensjonat „Światowid”. Jest to obiekt modernistyczny zlokalizowany u stóp zbocza przy głównej drodze uzdrowiska. Wybudowany na początku lat trzydziestych, wpisuje się w nowoczesny wzorzec pensjonatu w miejscowości uzdrowiskowej.

„Światowid” to budynek trzykondygnacyjny, którego obłożony kamieniem parter pełni funkcję cokołu. Mieściły się tam lokale usługowe dostępne z poziomu chodnika oraz cofnięte względem linii elewacji wejście do budynku. Powyżej znajduje się właściwa bryła pensjonatu z tarasami nad parterem. W centralnej części frontowej elewacji architekt umieścił zaokrąglony ryzalit, który pełni funkcję zadaszenia wejścia, oraz flankujące go półokrągłe balkony. Zastosowano charakterystyczne dla modernizmu obszerne przeszklenia, pozbawione detalu balustrady oraz płaski dach. W latach trzydziestych w „Światowidzie” działała restauracja. Obiekt został wykupiony przez firmę Cechini i jest obecnie przebudowywany. Służby konserwatorskie wpisały go do rejestru zabytków w 2011 roku.

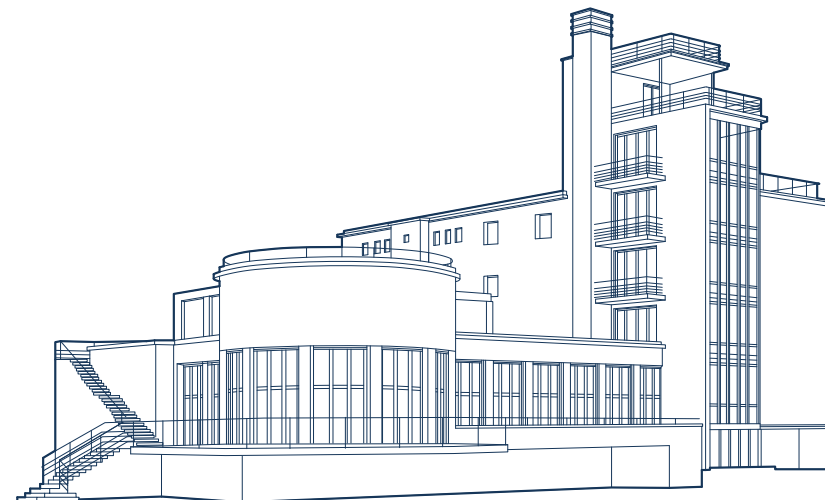

● Żegiestów-Zdrój 19
proj. Józef Nowak
1933

Pensjonat „Biały Orzeł”

Pensjonat „Biały Orzeł” to obiekt zrealizowany według projektu Józefa Nowaka, asystenta prof. Adolfa Szyszko-Bohusza. Jego budowa rozpoczęła się w 1933 roku, ale do dzisiaj nie została ukończona. „Biały Orzeł” zlokalizowany jest przy głównej drodze uzdrowiska, w pobliżu pensjonatu „Światowid”.

Zrealizowane zostały trzy z siedmiu kondygnacji budynku. Pierwsze dwie stanowią cokół, w którym znajdowały się lokale usługowe i brama wejściowa, nieproporcjonalnie duża wobec niedokończonego, niskiego obiektu. Trzecia kondygnacja jest mocno przeszklona i cofnięta względem linii elewacji, dzięki czemu wytworzył się taras. Nad istniejącymi trzema kondygnacjami miały znajdować się jeszcze 4 piętra hotelowe. Po wojnie Uzdrawisko Żegiestów wynajmowało w „Białym Orle” lokale na gabinety zabiegowe oraz biura spółki. Następnie budynek został wykupiony przez Poczta Polską, a od 2007 roku jest w rękach firmy Cechini, która przebudowuje obiekt.

● Żegiestów 24
proj. Jan Bagieński,
Zbigniew Wardała
1935

Hotel „Wiktor”

Modernistyczny obiekt autorstwa Jana Bagieńskiego i Zbigniewa Wardały, zbudowany według projektu konstrukcyjnego Wenczesława Poniza. Został zlokalizowany na Łopacie Polskiej, czyli charakterystycznym półwyspie na rzece Poprad przy granicy ze Słowacją. Powstał w 1935 roku z inicjatywy Małopolskiej Spółdzielni Urzędników Naftowych jako dom wypoczynkowy dla jej pracowników. Nazwa „Wiktor” upamiętnia ówczesnego prezesa spółki Wiktora Hłaskę.

Projektantom zależało na oddzieleniu strefy reprezentacyjno-rozrywkowej od mieszkaniowej, dlatego znalazły się w dwóch różnych skrzydłach połączonych holem wypoczynkowym. Część hotelowa to pięciokondygnacyjna bryła z wyraźną horyzontalną artykulacją i wyższym o jedno piętro przeszklonym pionem komunikacyjnym. Skrzydło reprezentacyjne zakończone jest charakterystyczną zaokrągloną werandą. Hotel „Wiktor” stanowi awangardową geometryczną kompozycję, która dzięki przeszklonemu, zaokrąglonemu kształtom i zredukowanym detalom wyróżnia się na tle krajobrazu i całego Żegiestowa. To wybitny przykład sanatoryjnej architektury modernistycznej, swoim gościom dawał poczucie prestiżu i luksusu. Od 2009 roku należy do firmy Cechini i wciąż pełni funkcje sanatoryjne. W 2010 roku został wpisany do rejestru zabytków.

Piwniczna-Zdrój

Piwniczna-Zdrój znajduje się na trasie linii kolejowej Krynica – Nowy Sącz, na lewym brzegu Popradu. Jest otoczona górami o znacznej wysokości, takimi jak Heliaszówka (1021 m), Wielki Rogacz (1182 m) czy Radziejowa (1265 m). Od południa graniczy ze Słowacją (w XX-leciu międzywojennym Czechosłowacją). Posiada naturalne źródła alkaliczno-żelazisto-wapniowo-sodowe, które leczą anemię, choroby żołądkowo-jelitowe, choroby serca i stawów. Wody mineralne oraz kąpiele borowinowe, rzeczne i słoneczne były zalecane dla osób przepracowanych i wyczerpanych nerwowo. Piwniczna posiada oficjalny status uzdrowiska od 1932 roku.

Nocleg w Piwnicznej oferowało kilkanaście willi i pensjonatów, znajdowało się tam też kilka sklepów oraz restauracji. Dużym powodzeniem cieszyła się czytelnia Towarzystwa Szkoły Ludowej, która wypożyczała książki kuracjom. W okolicy Piwnicznej były świetne warunki do pływania i kajakarstwa. Po wyrobieniu odpowiedniej legitymacji można było również wędkować. Położenie w bliskim sąsiedztwie gór i wzniesień latem zachęcało do wędrowek i spacerów, a w zimie do uprawiania narciarstwa. Obecnie kojarzona z wodą mineralną „Piwniczanka”.

ul. Krakowska 10
1937

Dom Wypoczynkowy Związku Umysłowych Pracowników Kolejowych

Ośrodek wypoczynkowy w Piwnicznej-Zdroju zbudowany z inicjatywy oraz dobrowolnych dotacji członków Związku Umysłowych Pracowników Kolejowych. Jego uroczyste otwarcie i poświęcenie miało miejsce 28 czerwca 1937 roku. Został określony w prasie jako „najpiękniejszy murowany budynek w okolicy”.

Dom Wypoczynkowy ZUPK to trzykondygnacyjny obiekt z czterospadowym dachem. Został zbudowany na planie prostokąta, na tylnej i bocznej elewacji znajdują się charakterystyczne, wieloboczne ryzality. Swoją minimalistyczną formą, pozbawionymi detalu balustradami i obszernymi przeszkleniami nawiązywał do stylistyki modernizmu. W budynku mieściło się 25 pokoi mieszkalnych dla 70 gości oraz jadalnia, pokój brydżowy i biblioteka. W suterenie działała kuchnia wraz z zapleczem. Frontową elewację tworzy rytmiczny układ okien oraz asymetrycznie zlokalizowane wejście zwieńczone lukarną. Dom Wypoczynkowy ZUPK w późniejszym czasie zmienił nazwę na „Poprad”. Do 2015 roku był ośrodkiem wypoczynkowym PKP, następnie został sprzedany i przebudowany. Obecnie stoi pusty i popada w ruinę.

Stary Sącz

Dzieje Starego Sącza sięgają XIII wieku, w kolejnym stuleciu był lokowany na prawie magdeburskim przez Kazimierza Wielkiego. Stanowił ważny ośrodek handlu z Węgrami, pamięta najazdy Tatarów. W latach 30. XX wieku Stary Sącz liczył 9 000 mieszkańców. Miasto posiada liczne zabytkowe kościoły oraz klasztor Sióstr Klarysek, w którym znajdują się relikwie świętej Kingi. Zespół staromiejski w połączeniu z klasztorem stanowi unikalny przykład średniowiecznej kompozycji urbanistycznej.

Stary Sącz leży przy ujściu Popradu do Dunajca u stóp Pogórza (423 m). Jest otoczony rozległymi lasami, które stanowiły cel spacerów i wycieczek dla letników. Turyści przyjeżdżali do Starego Sącza by wybrać się w Pieniny i na Radziejową (1265 m). W mieście znajdowało się parę hoteli, restauracji i domków letniskowych, ale była to jednak przede wszystkim stacja przesiadkowa w drodze do bardziej uczęszczanych zdrojowisk, takich jak Krościenko czy Szczawnica

ul. Daszyńskiego 15
1931–1939

Szkoła Męska

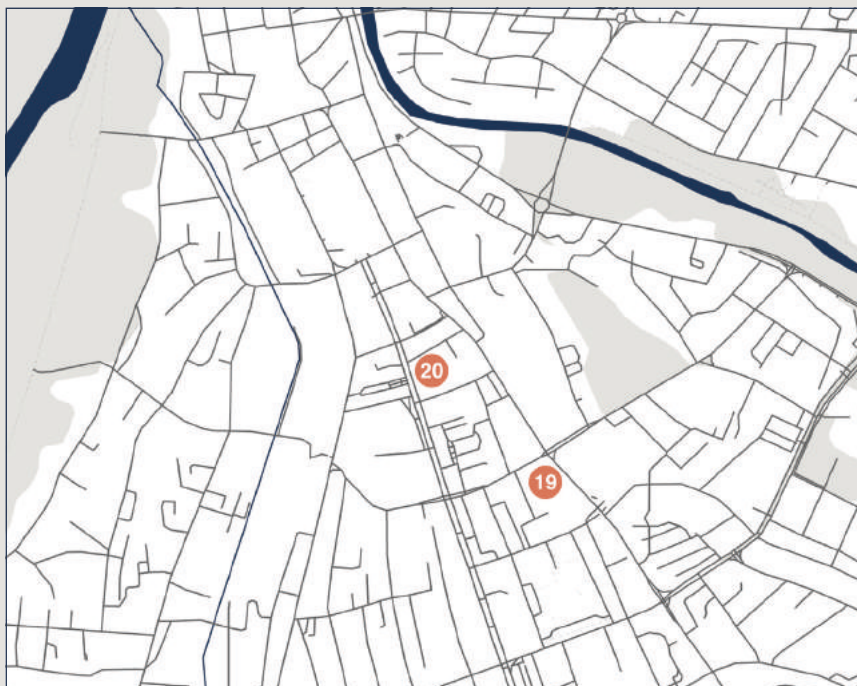
Szkoła Męska im. Juliusza Słowackiego w Starym Sączu to budynek zlokalizowany przy ulicy Daszyńskiego, na działce wydzielonej z terenów klasztornych. Został wzniesiony w 1931 roku, ale prace wykończeniowe trwały jeszcze kolejne 8 lat. Na budowę szkoły miasto pozyskało fundusze z Banku Gospodarstwa Krajowego oraz z Kuratorium Oświaty.

Gmach szkoły to dwukondygnacyjny budynek na planie nieregularnej litery „U”. Główna bryła posiada układ korytarzowy dwutraktowy, w bocznym skrzydle sale lekcyjne znajdują się tylko po jednej stronie korytarza. Obiekt ma symetrycznie rozwiązana fasadę z centralnie zlokalizowanym ryzalitem zwieńczonym tympanonem. W podniebiu niszy wejściowej znajduje się charakterystyczny kasetonowy detal. Szkoła Męska to gmach o zwernakularyzowanej klasycyzująco-barokowej formie z łamanym dachem krytym dachówką. Wraz z drugim budynkiem szkolnym wybudowanym w latach 30. przy ul. Daszyńskiego 23 (dziś Szkoła Podstawowa im. Juliusza Słowackiego) stanowiły dominanty kompozycyjne i górowały nad okoliczną niską zabudową mieszkaniową. Obecnie obiekt wciąż pełni funkcję edukacyjną, mieści się tam Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. ks. prof. Józefa Tischnera.

Nowy Sącz

Historia miasta sięga XIII wieku, kiedy zostało lokowane przez króla Wacława II. W latach 30. XX wieku liczył 33 000 mieszkańców i stanowił ważny ośrodek handlowo-przemysłowy oraz administracyjny. Rozchodziły się z niego 3 linie kolejowe i kilka bitych dróg. Posiadał wygodną komunikację kolejową lub autobusową z większością miast w Polsce. Planowano też utworzenie połączeń lotniczych, co świadczy o tym jak ważnym ośrodkiem był wówczas Nowy Sącz i cały powiat. Miasto posiada wiele cennych zabytków, m.in. zamek Kazimierza Wielkiego, dwa kościoły z XV wieku, ratusz i dom gotycki.

Nowy Sącz leży w rozwidleniu Dunajca i Kamienicy w Kotlinie Sądeckiej. Naturalnym potencjałem miasta jest jego położenie w zalesionej okolicy, świeże powietrze i kilka źródeł mineralnych. Sąsiedztwo górskich rzek umożliwiało kąpiele i uprawianie kajakarstwa. Wzdłuż Dunajca, który był dawnym szlakiem rzeczny na Węgry, znajdują się liczne ruiny zamków i twierdz. Stanowią popularną atrakcję turystyczną, która przyciągała i wciąż przyciąga ludzi do Nowego Sącza.

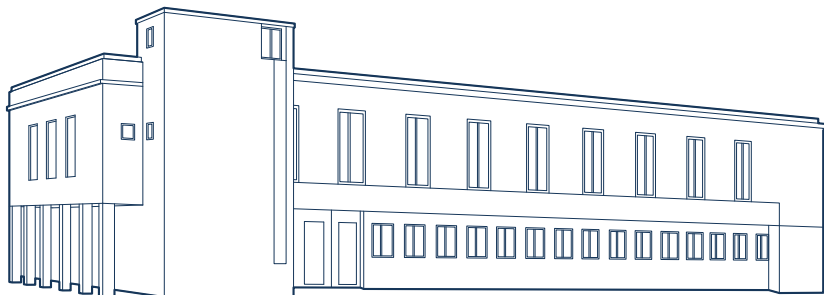

ul. Grodzka 34
proj. Zenon Marian Remi
1936

Koedukacyjne Gimnazjum Kupieckie

Budynek zaprojektowany przez nowosądeckiego architekta – Zenona Mariana Remiego dla Towarzystwa Szkoły Handlowej. Prywatna Trzyletnia Szkoła Handlowa działała już od 1926 roku, jednak nie posiadała własnej siedziby. Dzięki uzyskanym funduszom już na początku 1936 roku uczniowie rozpoczęli naukę w nowej szkole, która została wówczas przemianowana na Koedukacyjne Gimnazjum Kupieckie.

Budynek ma cztery kondygnacje i składa się z zestawionych ze sobą brył tworzących geometryczną, modernistyczną kompozycję. Horyzontalną artykulację stanowi linia zadania wejścia oraz gzyms wieńczący budynek. Na elewacji od strony ulicy znajdują się rzędy małych, kwadratowych okien, które tworzą charakterystyczne pionowe pasmo na niemal całą jej wysokość. Gimnazjum Kupieckie to największa inwestycja oświatowa dwudziestolecia międzywojennego w Nowym Sączu, a zarazem jedna z najnowocześniejszych szkół z tego okresu w województwie. Posiadała wszelkie udogodnienia techniczne, w tym centralne ogrzewanie. Budynek od momentu powstania aż do dzisiaj pełni funkcje edukacyjne. W latach 80. został rozbudowany i zmodernizowany. Obecnie mieści się tam Zespół Szkół Ekonomicznych w Nowym Sączu.

al. Wolności 23
proj. Jerzy Woyzbun
1937

Dom Strzelecki

Budynek-pomnik związanego z miastem i zasłużonego dla odzyskania niepodległości ministra Bronisława Pierackiego, który zginął w zamachu w czerwcu 1934 roku. W skład komitetu budowy weszło wielu znanych sądeczan, a dużą część kosztów pokryły składki społeczne. Modernistyczny obiekt projektu Jerzego Woyzbuna został ukończony 3 lata po śmierci Pierackiego. Na uroczystości oddania do użytku i poświęcenia pojawił się między innymi premier Felicjan Sławoj-Składkowski.

Dom Strzelecki to dwukondygnacyjna, minimalistyczna bryła na planie zbliżonym do prostokąta. W lewym narożniku frontowej elewacji znajduje się charakterystyczny ryzalit. Przeważa horyzontalna artykulacja podkreślona przez gzymsy, podcięcie fasady oraz rzędy rytmicznie ustawionych okien. Wzdłuż bocznej elewacji prowadzony jest podcień ograniczony rzędem słupów. Budynek Domu Strzeleckiego to przykład nowoczesnej, modernistycznej architektury o złożonej geometrii i zredukowanym detalu. Powstał jako siedziba Związku Strzeleckiego, Związku Legionistów Polskich oraz Związku Harcerstwa Polskiego. W czasie II Wojny Światowej budynek pełnił funkcję siedziby NSDAP, w 1953 roku powstał tam Dom Kultury Kolejarza. Obecnie jest siedzibą Miejskiego Ośrodka Kultury.

- *Konkurs na pensjonat w Krynicy* [w:] „Architekt, z. 6-7”, Kraków, 1926.
- *Szereg nowych budowli zdrojowiskowych, zdrojowiskowych i letniskowych* [w:] „Architekt, z. 6-7”, Kraków, 1929.
- Miller Romuald, „Patria” - pensjonat Kiepur w Krynicy projektu arch. B. Pniewskiego [w:] „Architektura i Budownictwo nr 1”, Warszawa, 1935.
- Bagiński Jan, Wardała Zbigniew, *Pensjonat „Wiktor” w Żegiestowie* [w:] „Architektura i Budownictwo nr 3”, Warszawa, 1938.
- Marzyński Stanisław, *Nowe inwestycje turystyczne w Polsce* [w:] „Architektura i Budownictwo nr 4/5”, Warszawa, 1939.
- Beiersdorf Zbigniew, Krasnowolski Bogusław, *Stary Sącz: zarys historii rozwoju przestrzennego*, Kraków, Wrocław: Wydawnictwo Literackie, 1985.
- Cedro Andrzej, Kostrzewa Eugeniusz, *Nasz dom nad Popradem : z okazji 60-lecia Ośrodka Lecznico-Rehabilitacyjnego PZN im. kpt. Jana Silhana w Muszynie*, Warszawa: ZGPZN; Muszyna: Ośrodek Lecznico-Rehabilitacyjny PZN im. kpt. Jana Silhana, 1996.
- Heilman Stanisław, Krzyś Jerzy, *Narodziny muzyńskiego uzdrowiska* [w:] „Almanach Muszyny”, 2001.
- Duda Tadeusz, *Stary Sącz w okresie międzywojennym (1918-1939)* [w:] *Historia Starego Sącza od czasów najdawniejszych do 1939 roku: praca zbiorowa*, red. H. Barycz, Stary Sącz: Towarzystwo Miłośników Starego Sącza, 2007.
- Zakrzewski Leszek, *Kolej górską w Krynicy 1937-1948. W 70-lecie kolei górskiej na Górę Parkową* [w:] „Almanach Muszyny”, 2007.
- Osóbka Piotr, *Rozwój Żegiestowa w XX wieku* [w:] „Almanach Muszyny”, 2008.
- Żebrowski Rafał, „Lwigród” - utracone decorum [w:] „Almanach Muszyny”, 2009.
- Postawka Helena, *Spacerownik: Architektura u wód. Krynica w latach 30. XX wieku*, w ramach projektu *Twarze Małopolski. XIII Dni Dziedzictwa Kulturowego*, Kraków: MiK, 2011.
- Wiśniewski Michał, *Adolf Szyszko - Bohusz*, Kraków: Instytut Architektury, 2013.
- Wiśniewski Michał, *Architektura uzdrowisk Beskidu Sądeckiego* [w:] *Modernizmy. Architektura nowoczesności w II Rzeczypospolitej. Tom 1. Kraków i województwo krakowskie*, red. A. Szczerski, Kraków: DO&DO, 2013.
- Laskowski Andrzej, Wiśniewski Michał, *Krynica i okolice: śladami tradycji, wielokulturowości i nowoczesności krynickiego*

- uzdrowiska*, Kraków: Katedra Gospodarki i Administracji Publicznej Uniwersytetu Ekonomicznego, Fundacja Gospodarki i Administracji Publicznej, Urząd Miejski w Krynicy-Zdroju, 2014.
- Rucka Barbara, *Dwa wieki uzdrowiska Żegiestów*, Żegiestów: Towarzystwo Przyjaciół Żegiestowa, 2016.
- Twardowska Kamila, *Fryderyk Tadanier*, Kraków: Instytut Architektury, 2016.
- Połomski Łukasz, *Między zacołaniem a nowoczesnością. Społeczeństwo Nowego Sącza w latach 1867-1939*, Kraków: Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, 2017.
- Czaja Roman, Noga Zdzisław, *Atlas historyczny miast polskich. Tom V. Małopolska. Zeszyt 8: STARY SĄCZ*, Toruń-Kraków: Towarzystwo Naukowe w Toruniu, 2018.
- Zagdańska Joanna, *Domy turystyczno-zdrowotne środowisk kolejarskich II Rzeczypospolitej Polskiej budowane i utrzymywane w systemie dobrowolnych opodatkowań* [w:] *Zeszyty naukowe. Turystyka i rekreacja*, Warszawa: Wyższa Szkoła Turystyki i Języków Obcych, 2018.

witryny internetowe:

- Bocheński Janusz, *Historia*, <http://www.zse.nowysacz.pl/szkola/historia/> [dostęp: 15 września 2020].
- Kubisztal Paweł, *Paweł Turnus - rzeźbiarz*, <http://podgorze.pl/pawel-turnus-rzezbiarz/> [dostęp: 15 września 2020].
- Łomnicka Karolina, *Żegiestów-Zdrój - Historia Domu Zdrojowego*, <https://www.uzdrowiskozegeistow.pl/z-kart-historii-uzdrowiska/dom-zdrojowy/> [dostęp: 15 września 2020].
- Dom Niemiecki, *nie Strzelecki*, <https://twojsacz.pl/dom-niemiecki-nie-strzelecki/> [dostęp: 15 września 2020].
- *Dom Strzelecki i DKK*, <https://twojsacz.pl/dom-strzelecki-i-dkk/> [dostęp: 15 września 2020].
- *Największa inwestycja oświatowa okresu międzywojennego*, <https://twojsacz.pl/najwieksza-inwestycja-oswiatowa-okresu-miedzywojennego/> [dostęp: 15 września 2020].

Opisy miast powstały na podstawie przewodnika Towarzystwa Przyjaciół Doliny Popradu z 1935 roku pt. *Dolina Popradu i jej uzdrowiska* dostępnego w zbiorach serwisu Polona.pl.

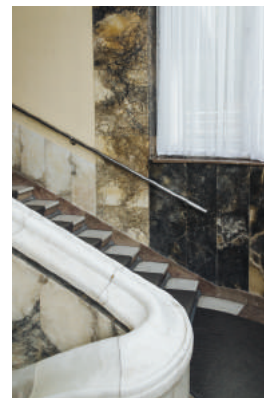
2. Hala Targowa / Urząd Miasta w Krynicy-Zdroju

3. Sanatorium „Lwigród” w Krynicy-Zdroju

6. Pensjonat „Patria” w Krynicy-Zdroju

4. Pensjonat „Felicja” w Krynicy-Zdroju

7. Poczta w Krynicy-Zdroju

8. Dolna stacja
kolejki linowej na Górę Parkową
w Krynicy-Zdroju

9. Komunalna Kasa Oszczędności w Krynicy-Zdroju

11. Dom Związku Ociemniałych Żołnierzy w Muszynie

10. Nowy Dom Zdrojowy w Krynicy-Zdroju

12. Dom Zdrojowy w Żegiestowie-Zdroju

13. Pensjonat „Warszawianka”
w Żegiestowie-Zdroju

14. Pensjonat
„Światowid”
w Żegiestowie-Zdroju

15. Pensjonat
„Biały-Orzeł”
w Żegiestowie-Zdroju

16. Hotel „Wiktor” w Żegiestowie-Zdroju

17. Dom Wypoczynkowy Związku Umysłowych Pracowników Kolejowych
w Piwnicznej-Zdroju

18. Szkoła męska
w Starym Sączu

19. Koedukacyjne Gimnazjum Kupieckie w Nowym Sączu

20. Dom Strzelecki w Nowym Sączu

Szczególne podziękowania dla
Agaty Jarosz i Magdaleny Krzeszowskiej z Biblioteki w Krynicy, Leszka Walczyka
oraz Anny Kasperczyk za wsparcie merytoryczne przy tworzeniu atlasu.

Organizator: Narodowy Instytut Architektury i Urbanistyki
Projekt „*Infrastruktura Niepodległości*:
Architektura polskich powiatowych projektów modernizacyjnych cz. II”

Koordynatorki: Zuzanna Mielczarek, Alicja Gzowska
Kuratorki: Aleksandra Gryc, Zuzanna Kasperczyk, Małgorzata Wesołowska

Teksty i skład: Zuzanna Kasperczyk
Grafika: Aleksandra Gryc, Weronika Marek
Zdjęcia: Kuba Rodziewicz
Font *Brygada 1918*: M. Machalski, A. Wieluńska, B. Kosmyńska, P. Hoffer

W ramach projektu „*DO WÓD! Architektura powiatu nowosądeckiego w II RP*”
powstał również film z udziałem Grzegorza Piątka na temat architektury pensjonatu „Patria”.
Dostępny na platformie youtube.com.

<https://www.facebook.com/dowod.nowosadeckich/>
<https://www.naiu.pl/powiaty>

